

המסע לאור של המשורר אריה לודוויג שטראוס (ליובלו הששים)

מאת לאה נולדברג

הזוהי קרקע אור לא גבר
רק אקל סג.
ומטר מסתת, קסיר קר
שר על תגני.

הדבר הראשון שישים לו לב קורא טוב של שירה הלא הן, ללא ספק, התמונות המדויקות, המקוריות שבשיר הקטן הזה, אלו המוכיחות כי המשורר ראה בעיניו את הדברים אשר עליהם ידבר, אותה ראייה מיוחדת של משוררת הנותנת להם את האפשרות לתי פוס רגע מסויים. בהווית העולם בכל המעורמים שלו, ראייה סובייקטיבית זו הקובעת את הערך האובייקטיבי של שעה אחת, של חוויה אחת. זה היום "המשתרע על קיר" שמול החלון "כעור" בש חיוור". אותה ראייה מדויקת של עלות שמש סחיו בשעה שה"אור לא גבר / רק אופל פג". וההגדרה הגברית ההזקה של קול המטר הכאה בשורות האחרונות "מטר מתכת".

נור רגיש על רוחות העולם אשר סביבו. העולם החיצון קיים בשביל שטראוס קיום גשמי ממש, אך הגשמיים והממדי שות הנאת חודרות עמוק-עמוק פנימה ומשחקפות בעולם הפנימי הזה כבתוך גביש רבי-צדדים ועשיר רפלקס סימ, אבל מידותיו לעתים גם מידות ועיר-אנפין, ומכאן הרגשת האינטימיות שבין המשורר לעולם.

א. ל. שטראוס

הנה לדוגמה שני שירים קצרים ביו"ת, שהאחת, "המרובע" הנו וידוי של אדם שחי את הימים אשר חייו אהנו והשני, שיר לירי והרגשת בוקר סחיו בו, שהיא אישית ביותר וכבדה ביותר (א) המרובע ו' מן הסער החמישי של "המרובעים".

כי גם א

וגם אָזי נְאִיָּי

וגם אָזי בְּאֵר־אֶמֶת הָאֵל

דְּמוּיֹת שָׂאָה וְדְמִיּוֹת קְגוֹר.

כל הקורא את השיר הקטן הזה יחוש אותה אינטנסיביות של המלה הקטנה "גם", אותו "גם" החוזר שלוש פעמים בארבע השורות הללו המי הוות את כל השיר. ככל אשר האני מכניס אותו לתחום החוויה האישית, הריאקציה האישית על האור ירצל של התקופה, כן מוציא אותו "הגם" מן התחום האישי הנה ומעמיד את המ שורר בתוך המון העם, בתוך אלה שהי היסטוריה חלה עליהם: בני-האדם האני שים, אלה שאנו קוראים להם בטלה הגורעת משהו מן האמת של החיים. המלה הכוללת: "האנושות". בשיר הקי טן הנה המסתיים בשורת-הנוראה, דמיו ית היצא ודמיונות מגור". שהוא בעי קר שורת-הוידוי אשר במרובע הזה. חוזרת פעמיים המלה "אור" — פעם בסיום חזק של השורה השניה ובפעם השניה בנספך "אור-אמת", וכאן, בחוויה הזאת, בצירוף הנפלא של הדברים בשי רתו של שטראוס, עצם מהותו: המחי שכים המוארים, "אור-האמת" העור מד מעל לכל עולמו.

הנה השיר רשני, שיר על ביקר חיוה, שהוא לא במקרה עומד בספר סמוך לשיר אחת, אריך הנקרא בשם "האור".

בוקר היום
הקיצוני קולות-ספות — שיר
קדיש וסור.

הזהו יום, הסיקנע על סקיר

קעקש הנרו

לפני כשנה הופיע ספר שיריו העבי די הראשון של לודוויג שטראוס "שעות ודור", פרי בכורים ופרי-בגרות הוא הספר הזה. שיר האהבה של משורר לרעיון וללשון שבחר בהם, או כדבריו: "הלשון העברית בחרה בי", באה אליו בחסדה במאוחר לאחר שהיה כבר משורר נודע בשמו ואמן המלה בלשון אחרת, משורר מבוגר ומי גובש 'דוע-דוכי-ביטוי, שלא עשה עשי רות ולא נתפש לאופנות והלך ביודעין במשעול הקשה של החמרה מתמדת כלפי עצמו וכלפי עולמו השירי. עכ שיו מלאו לל. שטראוס ששים שנה ולפני שבע-עשרה שנה עלה ארצה. לא בפעם הראשונה בא או אל הסלעים האלה ואל השמש הזאת וכבר היה עמו צורר שירי ארץ-ישראל בלשון הגרמנית (Land Israel — בהוצאת שוקן) אשר כו נתפסו גווני הדקים על הנוף שלנו, עדינים ככותרתם של הרקפת, אשר לה מוקדש אחד השירים הי ים ביותר באותו ספר. עליתו עליה הלוצת היתה והוא הלך למישרין אל סרקע הארץ ואל שפתה והיא החלה דוברת אליו בלשון הים והברוש ובל שונה של שירת-ימי-הביניים שלנו. יתי זה הליל, שלמה אכן גבירול, שמואל הנידו היו אהבתו הספרותית העברית הראשונה וגם בספר השירים העברי מוצאים אנו את הוי נגינתם ולשונם של אנשי "הרוסאנס העברי" הללו. קרוי בים לו בעומק החוויה הדתית, בקרבתם לאלהים ובחוש הצורה המדויקת אשר להם, היו לו אלה טורי דרך ומכונסי אורחים, כביכול, ואחם בחברה זו של בעלי השירה הרמה, הרעננה עד עולם, בכנס אל הספרות העברית. אבל הוא לא ניצר חוצנו מן הטוב שבעברו ומיטב עולמו, שהי בו בסכירה התרבותית הקרויה בשם "אירופה", שבו עמו ומתלכד האורח מפליא עם העולם העבי די הרושם הגדול משירת גיתה, הקי צבים הקלאסיים משירתו של הלדרלין, החופרה הצורתית של המאה הי"ח בצרפת, כל אלה עודם השושבינים בחג ההשראה של המשורר שמצא לו גיב חדש בליון הדשה.

ספר מיוחד במינו הוא "שעות ודור": יש בו נימה צעירה מאוד של גיטוש וחיפוש דרך בביטוי מכאן, ותי מה מכוונת ביותר של מי שאינו מזהר לעצמה של אדם המקבל עליו מידע עי' חוקי האמנות והשקפת-עולם כאי חת, ואותה הרמוניה של תבו-הירואה אור, ואינה מתעלמת מעצמת מציאותו של הושך בעולם, שהיא מנת הלקם של משוררים מבוגרים, אשר ניסיון היים ונסיון שירה מאהוריהם, מבחינה זו כל השירים בככר, שרמתם האמנוית הית שונה, ושלא כולם מגיעים לטל צות של ביטוי השירים הליריים המובי חרים, הקצרי והתמציתיים. כ"בזהר הזהיר אש לסהר" ושירים לעת מצוא כ"לשני בנים ביום בר-מנוה", מוקרנים כולם באותו אור קוור יטוב של איי שיות סהור, ושל כובד-ראש שיש לו חלק גם בכנו גם בקל אשר בשירה הזאת.

אם בדרן מוצלחה יותר או מוצלחה סחות אומר הוא את דברו, תמיד יש לנו הרגשה ברורה, בושה, כי אומר הוא אותו לפי שיש לו מה להגיד. שום דבר איננו סתמי, איני זו שרירותי, אף המשחק הגבוה של אליטרציות, חרוזים, אופני ביטוי קצי בייס-צורתיים (המרובע, הדיסטיכון) הם היצאה של צורך למצוא ביטוי לעולם פנימי, לעולב שאינו כל עיקר אבסולו-זיבי-פרטי, אלא תגובה מתמדת של כי

אך מה שנפלא בשיר הזה הוא הנעי מה של התמיהה הילדותית כמעט על חיוורנו, אפולוליתו וכברו של אותו בוקר. סימני השאלה האלה, שאינם נכ נעים, אינם מקבלים על עצמם את הדין, אותו "הזהו יובי" "הזהו שמש" כך ידבר אדם וזיוע אור יום מה, אור שמש מה, האהב את השמש, את הבהירות, את האור והרואה באפולולית המדכאה רק מעין הפסקה מתמיהה שחלה בעולם נורמאלי, כהיר וצלול, בליריקה זאת, הקובעת כביכול רק "הלך נפש" של בוקר אחד יש קרנים ארוכות המתמשכות אל עולם אחר שהוא מעבר לרגע הזה, שהוא הקיים הג דול תמיד ובכל זמן, ואתנו הנא, אהת היא היכן אנו נמצאים (נמצאים) באינטנסיביות הגדולה ביותר) כרגע המסויים הזה, הליריקה הלא היא אותו החלק בנאיטי הספרותי הינוי להת מבע לזמן שעתד והיה יצירה מוצר בשת של רגעים אחרים, אפורים, שיש להם משקל השקול מנגד שנים, הליריקה היא האמרה המתמדת: "שמש בגבעון דום", אך רגע זה של עמידת הוכן בתוך העולם הוא, בתוך היקום, בתוך הקיים ובתוך זמן גדול אחר, שהוא מציאותו של האדם ולפיכך גם מציאותו "המשורר, ובצאתו מנקר זה זה, הרי כמעט מעבר הגיוני עוברים אנו מן הבוקר החיור לשורה הפותחת של השיר אשר אחריו:

אור-קראשית פליץ ארצני

קאהקמי לץ

קאהקף קאר.

ולפיכך אין אנו תמהים גם שהשיר המדבר על איבת הימים שבהם חינו, על השואה והמלחמה אותו שיר "אק טואלי" הפותח כבוקל של תוף-אזעקה בשורה של אליטרציות המזכירות אף הן את האימה: דל"ת מ"ם — דם:

אָשְׁמַע בְּלִילָה אַעֲדֵם

בְּהִלְמַת לִבִּי עֲנֵק.

דוּקֵם יָדוֹ גְּדוֹד אַדֵּם

אֵף בְּדַמְקָה דָּסֵם יִנְשֵׁק.

שגם שיר זה נושא כותרת "מסע לאור".

המסע לאור

(סוף מעמוד 5)

אפשר לדבר עוד רבות על שירתו של ל. שטראוס, אך יתכן וניתן עולמו לסיכום ממה למדי בארבע שורות הסיום של שירו "טיהור הכאב":

טבל באבי בקאב שחקים,

טבלי בטבלות פיקום,

מפזין — טרסא, מגלים מנקים

לברנת השטר עקים.